

Ohje kalojen ja rapujen siirtäjille ja istuttajille

Viranomaisen toiminnan tulee perustua laissa olevaan toimivaltaan ja viranomaistoiminnassa tulee tarkoin noudattaa lakia. Viranomaisohjeet eivät ole oikeudelliselta luonteeltaan muita viranomaisia tai toimijoita sitovia. Viime kädessä lainsäädännön soveltamista koskevat kysymykset ratkaisee tuomioistuin.

Tässä ohjeessa on sekä suoria lainauksia lainsäädännöstä että tulkintoja lainsäädännön soveltamisesta. Lainsäädännön tulkinnat on erotettu *kursiivilla*. Ohjeessa esitetyt tulkinnat ovat Eviran näkemyksiä siitä, miten lainsäädäntöä tulisi soveltaa.

Ohje kalojen ja rapujen siirtäjille ja istuttajille

Tässä ohjeessa ohjeistetaan kalojen ja rapujen kasvattajia ja muita alan toimijoita siitä kala- ja raputautien vastustamista koskevasta lainsäädännöstä, mikä koskee kalojen ja rapujen istuttamista, siirtämistä ja kuljettamista maan sisäisesti sekä annetaan yleisiä ohjeita kala- ja raputautien leviämisen ehkäisemiseksi.

Terveyslupa

Kaloja ja rapuja saa tarjota myytäväksi, myydä tai luovuttaa istutettaviksi tai toisille laitoksille, luonnonravintolammikoihin, onkilammikoihin ja -paikkoihin ainoastaan toiminnanharjoittaja, joka on saanut toiminnalleen terveysluvan Elintarviketurvallisuusvirasto Evirasta. Ahvenanmaalla lupaviranomainen on maakuntahallitus. Luvan voimassaolon voi tarkastaa Eviran internetsivuilla olevasta listauksesta. (www.evira.fi > Eläimet > Eläinten terveys ja eläintaudit > Eläintautien vastustaminen ja valvonta > Vesiviljelyeläinten terveyslupa > Vesiviljelylaitokset TAI > Rapuviljely-yritykset TAI > Ahvenanmaa). Kaikilla listalla olevilla laitoksilla on voimassaoleva terveyslupa. *Istuttaja on velvollinen tarkastamaan, että laitokselle josta kalat ostetaan, on myönnetty terveyslupa.*

Jäljitettävyyden varmistamiseksi kalojen tai rapujen vastaanottajalle on kirjoitettava kuormakirja tai vastaava, johon merkitään ainakin: lähtöpäivä, eläinlaji, lukumäärä, ikä, keskipaino, lähtöpaikka, aiottu määränpää sekä eläinten alkuperäpaikka ja omistaja.

Kalojen istutukset

Kaloja saa istuttaa vain sellaiselta laitokselta, josta on saatavilla tiedot lakisääteisesti vastustettavien kalatautien seurannan tuloksista sekä niiden tautien osalta mahdollisesti annetuista rajoittavista määräyksistä. Lakisääteisesti vastustettavia, näytteenotoin seurattavia kalatauteja ovat merialueen laitoksilla **VHS** eli virusperäinen verenvuotoseptikemia, **IHN** eli tarttuva vertamuodostavan kudoksen kuolio sekä **SVC** eli karpin kevätviremia ja sisävesialueen laitoksilla edellisten lisäksi **IPN** eli tarttuva haimakuoliotauti ja **BKD** eli bakteeriperäinen munuaistauti. BKD-tautia valvotaan lohikaloilla BKD-taudin valvonta-alueella (ks. jäljempänä) ja vapaaehtoiseen BKD-ohjelmaan kuuluvilla laitoksilla. SVC tautia seurataan särkikaloissa (esim. karppi). VHS, IHN ja IPN tauteja seurataan kaikilla lohikalalajeillamme. Kalanviljelylaitokselta voi pyytää nähtäväkseen Eviran todistuksen tehdyistä tutkimuksista.

Eläinten terveys ja hyvinvointi -yksikkö

Ohje kalojen ja rapujen siirtäjille ja istuttajille

Istutettavien kalojen tai rapujen tulee olla silmämääräisesti terveitä ja elinvoimaisia, eikä niiden parvessa saa esiintyä lisääntyntä kuolleisuutta laitoksella, eikä kuljetuksen aikana.

Istutettaessa vesialueella kala- tai rapulajia tai -kantaa, jota siellä ei ennestään ole tai istutettaessa luonnonvaraisia kaloja tai rapuja vesistöstä toiseen vaaditaan istutukselle alueen Elinkeino, liikenne ja ympäristökeskuksen (ELY-keskus) lupa.

Kaloja saa istuttaa 1.3.2012 alkaen koko sisämaan alueelle vain BKD-taudin valvonta-alueella sijaitsevista laitoksista (kuva 1) tai vapaaehtoiseen BKD-ohjelmaan kuuluvista laitoksista, joille aluehallintovirasto on myöntänyt BKD-vapaan aseman. Laitoksen vapaan aseman voi tarkastaa Eviran internetsivuilla olevasta listauksesta (www.evira.fi > Eläimet > Eläinten terveys ja eläintaudit > Eläintautien vastustaminen ja valvonta > Vesiviljelyeläinten terveyslupa > Vesiviljelylaitokset). Listalta avautuvassa PDF-tiedostossa on kohdassa 5 merkitty laitoksen tunnustettu terveystilanne eri tautien osalta. Mikäli kyseisen laitoksen terveystilanne on BKD:n osalta ”taudista vapaa”, tarkoittaa tämä että laitokselle on myönnetty BKD vapaa-asema.

Jos valvonta-alueen ulkopuolella sijaitsevan laitoksen BKD-taudin vuoksi tehtävä saneeraus on kesken uuden BKD-astuksen voimaan tullessa 1.3.2012, voi aluehallintovirasto myöntää sille luvan istuttaa kaloja valvonta-alueen ulkopuolelle 1.2.2014 asti, mikäli laitos liittyy vapaaehtoiseen BKD-ohjelmaan ja saneeraus suoritetaan loppuun aluehallintoviraston hyväksymällä tavalla.

Kuva 1. BKD valvonta-alue. BKD-taudin valvonta-alueeseen kuuluvat Kymijoen, Juustilanjoen, Hounijoen, Tervajoen, Vilajoen, Urpalanjoen, Vaalimaanjoen, Virojoen, Vehkajoen, Summajoen, Vuoksen, Jänisjoen, Kiteenjoen-Tohmajoen, Hiitolanjoen, Tenojoen, Näätämojoen, Uutuanjoen, Paatsjoen ja Tuulomajoen Suomen puolella olevat vesistöalueet

Kalojen istutuksilla ei saa aiheuttaa paisetaudin leviämisen vaaraa. *Mikäli laitoksessa on todettu paisetauti ja laitosta ei sen jälkeen ole tyhjennetty ja desinfioitu, tulisi istutuksissa huomioida istutusalueen paisetautiltilanne ja sopia istutuksista alueen kalanviljelylaitosten kanssa. Erityisesti tulisi välttää istutuksia poikaslaitosten yläpuoleisiin vesistöihin.*

Kalojen siirrot merialueelta sisämaahan

Elävien kalojen sekä mädin ja maidin siirto rannikkoalueelta, sekä merellisten vaelluskalojen nousualueilta sisävesiin on pääsääntöisesti kielletty. Nousualueet voivat ulottua pitkällekin sisämaahan. Jos joessa on patoihin rakennettuja kalateitä, katsotaan sisävesialue alkavaksi mereltä laskettuna toisen kalatien jälkeen. Poikkeuslupia tällaisiin siirtoihin voi erityisistä syistä hakea joko Evirasta tai alueellisesta ELY-keskuksesta (ks. taulukko 1). Luonnonkalojen siirtämiseksi meri- tai kalojen nousualueelta sisävesialueelle voidaan erityisistä syistä hakea lupaa ELY-keskuksesta. Viljelykalojen siirtämiseksi, tai kalojen siirtämiseksi tutkimustiloihin voidaan hakea lupaa Evirasta. Lupaehdoissa voidaan vaatia esimerkiksi näytteiden tutkimista. Mikäli tällaisia siirtoja on tehty, tulee lupaehdojen mukaiset tutkimustulokset löytyä laitoksen kirjanpidosta.

Mätiä ja maitia voidaan siirtää meri- ja nousualueilta sisämaahan, mikäli kaikki emokalat tutkitaan vastustettavien kalatautien varalta ja tulokset ovat negatiivisia. Tulosten valmistumiseen asti mäti on haudettava hautomossa, jonka tulovesi tulee sisämaan alueelta ja poistovesi menee kalojen nousualueelle tai merialueelle. Jollei tällainen vesitys ole mahdollista, voidaan joko tulo- tai poistovesi käsitellä Eviran hyväksymällä tavalla virusten ja bakteerien tuhoamiseksi. Emokalojen tutkimustulosten valmistuttua saa mädin tai poikaset siirtää sisävesialueelle. Siian mätiä saa siirtää edellä kuvatun kaltaisesta hautomosta sisämaahan luonnonravintolammikoihin, jos mereltä pyydetyistä emokaloista on tutkittu vähintään 60 kpl JA poikaset istutetaan kesän jälkeen takaisin meri- tai nousualueelle. Jos kaikki tai osa siiosta jää sisävesialueelle istutuksiin tai jatkokasvatukseen on tutkittava kaikki emokalat.

Emokalaston perustaminen luonnonvaraisista kaloista tai niiden sukusoluista

Luonnonvaraisista kaloista tai näiden mädistä viljelylaitokselle perustetut emoparvet on tutkittava vastustettavien eläintautien varalta ennen kuin niiden jälkeläisiä saadaan myydä tai luovuttaa istutuksiin tai muille laitoksille. Lohikalojen osalta tämä tarkoittaa VHS, IHN, IPN ja BKD -tauteja, hauen ja mateen osalta VHS-tautia, karppien, ruutanan, suutarin ja säyneen osalta SVC-tautia ja karppien osalta lisäksi KHV-tautia. Muita kalalajeja ei tarvitse tutkia (kuha).

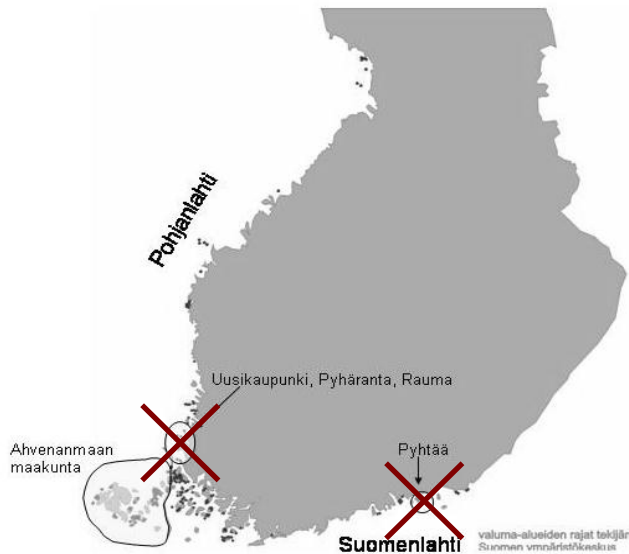
BKD tutkitaan kaikista lypsettävistä luonnonvaraisista lohikaloista jos sukusolut on tarkoitettu viljelyyn tai istutukseen. Evira voi hakemuksesta myöntää luvan poiketa BKD-näytteenotosta BKD-taudin valvonta-alueella, jos BKD-taudin esiintymisen riski alueen emokaloissa on vähäinen.

Lohet, taimenet ja nieriät tutkitaan kaikki. Muiden lajien osalta tutkitaan enintään 60 kalaa pyyntipaikkaa kohti. Näytteenotosta tarkemmin www.evira.fi > Eläimet > Eläinten terveys ja eläintaudit > Näytteenotto- ja lähetysohjeet > Kala >

Luonnonemojen mädinhankinta. Jos lohikalat halutaan säilyttää hengissä, näytteeksi voidaan hyväksyä ovariaalineneste.

VHS rajoitusalue

Kalojen VHS-taudin löydösten jälkeen on tautilaitosten ympärille perustettu rajoitusalueita, joista yksi, Ahvenanmaan rajoitusalue on edelleen voimassa. Pyhtään rajoitusalue purettiin kesällä 2008 ja Uudenkaupungin, Pyhärannan ja Rauman rajoitusalue kesällä 2011 (kuva 2). Elävien kalojen, mädin, maidin sekä perkaamattoman kalan ja desinfiomattoman välineistön ja kuljetuskaluston siirto Ahvenanmaan rajoitusalueelta sen ulkopuolelle on kielletty. Tuotaessa VHS-taudille herkkiä eläviä kaloja muualta Suomesta VHS-rajoitusalueelle, tulee lähetyksen mukana olla Traces-järjestelmästä printattu terveystodistus (1251/2008 Viljelyyn, uudelleensijoitukseen, istuta ja ongi kalastuspaikoille, avoimiin koristetiloihin ja istutukseen tarkoitettujen vesiviljelyeläinten saattaminen markkinoille). Lisätietoja terveystodistuksesta voi kysyä oman kunnan eläinlääkäriltä.

Kuva 2. Ahvenanmaan VHS-rajoitusalue

Gyrodactylus salaris -loisen leviämisen estäminen

Siitorajoituksen tarkoituksena on estää loisen leviäminen Jäämereen laskevien jokien Tenojoen, Paatsjoen, Näätämöjen, Tuulomajoen ja Uutuanjoen vesistöjen alueelle. Alueiden sijainti selviää myös kuvasta 3. Elävien luonnon- ja viljelykalojen ja desinfiomattoman mädin siirtäminen muualta Suomesta näille vesistöalueille istutuksiin tai viljelyyn on ehdottomasti kielletty. Samoin on kielletty elävien kalojen siirtäminen Paatsjoen, Tuulomajoen ja Uutuanjoen alueelta Teno- ja Näätämöjen vesistöjen alueelle. Desinfioidun mädin siirtäminen edellyttää kunnaneläinlääkärin allekirjoittamaa, Traces-järjestelmästä printattua terveystodistusta (1251/2008 Viljelyyn, uudelleensijoitukseen, istuta ja ongi kalastuspaikoille, avoimiin koristetiloihin ja istutukseen tarkoitettujen vesiviljelyeläinten saattaminen markkinoille). Lisätietoja terveystodistuksesta voi kysyä oman kunnan eläinlääkäriltä. Alueella on syöttikalojen

Eläinten terveys ja hyvinvointi -yksikkö

Ohje kalojen ja rapujen siirtäjille ja istuttajille

käyttökielto. Asetuksessa määrätään lisäksi, että kalastusvälineiden ja -kaluston tulee olla kuivat tai desinfioidut ennen niiden käyttöä näissä vesissä.

Kuva 3. *Gyrodactylus salarix*lta suojattu alue

Siirrot BKD-valvonta-alueelle ja vapaaehtoisessa BKD-ohjelmassa oleville laitoksille

BKD-valvonta-alueen (kuva 1) tarkoituksena on saavuttaa valvonta-alueella vapaus BKD-taudista. Tuotaessa BKD-taudille herkkiä eläviä kaloja muualta maasta BKD-taudin valvonta-alueelle, tulee viljeltyjen kalojen olla peräisin vapaaehtoiseen BKD-ohjelmaan kuuluvalta laitokselta, jolle aluehallintovirasto on myöntänyt BKD-taudin osalta vapaan aseman. Luonnonvaraisia kaloja tai niiden sukusoluja saa tuoda muualta Suomesta BKD-valvonta-alueelle vain karanteenin kautta. Sekä viljeltyjen että luonnonvaraisten kalojen ja niiden sukusolujen lähetyksen mukana tulee olla Traces-järjestelmästä printattu terveystodistus (1251/2008 Viljelyyn, uudelleensijoitukseen, istuta ja ongi kalastuspaikoille, avoimiin koristetiloihin ja istutukseen tarkoitettujen vesiviljelyeläinten saattaminen markkinoille). *Terveystodistus annetaan vastaanottavalle laitokselle tai istuttajalle.* Lisätietoja terveystodistuksesta voi kysyä oman kunnan eläinlääkäriltä.

Luonnonvaraisista kaloista peräisin olevia sukusoluja saa tuoda vapaaehtoiseen ohjelmaan kuuluviin laitoksiin, mikäli niiden emokalat on tutkittu BKD-taudin varalta. *Sukusolut tulisi hautoa muun laitoksen vesityksestä erillisessä hautomossa tutkimusten valmistumisen ajan.*

Ohje kalojen ja rapujen siirtäjille ja istuttajille

Vapaaehtoiseen BKD-ohjelmaan kuuluvat laitokset saavat ottaa kalaa vain toiselta vapaaehtoiseen BKD-ohjelmaan kuuluvalta laitokselta, jolle aluehallintovirasto on myöntänyt BKD-taudin osalta vapaan aseman. Laitoksen vapaan aseman voi tarkastaa Eviran internetsivuilla olevasta listauksesta (www.evira.fi > Eläimet > Eläinten terveys ja eläintaudit > Eläintautien vastustaminen ja valvonta > Vesiviljelyeläinten terveyslupa > Vesiviljelylaitokset). Listalta avautuvassa PDF-tiedostossa on kohdassa 5 merkitty laitoksen tunnustettu terveystilanne eri tautien osalta. Mikäli kyseisen laitoksen terveystilanne on BKD:n osalta ”taudista vapaa”, tarkoittaa tämä että laitokselle on myönnetty BKD vapaa-asema.

Rapujen istutukset ja siirrot

Rapujen istutuksilla ei saa aiheuttaa rapuruton leviämisen vaaraa istutuspaikan läheisyydessä tai alapuolisessa vesistössä oleville rapulaitoksille. *Tästä syystä jokirapulaitoksen läheisyyteen ei saisi lainkaan istuttaa täplärapuja. Myös täplärapulaitoksen läheisyyteen istutettaessa on varmistettava, että istutuksella ei huononnetta laitoksen terveystilannetta. Mikäli täplärapulaitos on vapaa rapurutosta, muualta peräisin olevat istutettavat ravut olisi tutkittava rapuruton varalta lähettämällä 60 kpl erä Eviraan. Jos jokirapulaitoksen läheisyyteen istutetaan muualta peräisin olevia jokirapuja, tulisi istutettavasta erästä lähettää Eviraan rapuruttotutkimusta varten 60 kpl erä.*

Täplärapuja ei tulisi lainkaan istuttaa jokirapualueelle tai siirtää jokirapualueen laitoksille. Istutettaessa jokirapuja jokirapualueelle, tulisi istutettavasta erästä lähettää Eviraan tutkittavaksi 60 kpl erä rapuruton varalta ja istutus tulisi tehdä vasta tutkimustuloksen selvittyä.

Tutkittaviksi ravuiksi tulee aina valita erän heikkokuntoisimmat ja kuorivaurioiset yksilöt. Istutuksissa pitäisi suosia viljeltyjä rapuja, joiden terveystilanne on luotettavammin selvitetävissä.

Istutettaessa rapuja täplärapualueella sellaiselle alueelle, jonka läheisyydessä ei ole rapulaitoksia, ei tutkimuksia rapuruton varalta välttämättä tarvita.

Taulukko 1. Siirtoihin ja istutuksiin tarvittavat luvat ja lupaviranomaiset

Siirto tai istutus	Lupaviranomainen	Muuta
Luonnonvaraisten kalojen siirtäminen meri- ja rannikkoalueelta tai kalojen nousualueelta sisämaahan tai kalojen nousualueen kalanviljelylaitokselle	Alueellinen ELY-keskus	Evira antaa lausunnon kalatautien näkökulmasta
<u>Luonnonvaraisten kalojen mädin tai maidin</u> siirtäminen meri- ja rannikkoalueelta tai kalojen nousualueelta sisävesialueelle, mikäli emokaloja ei tutkita lainsäädännön mukaisesti (ks. teksti)	Alueellinen ELY-keskus	Evira antaa lausunnon kalatautien näkökulmasta
Laitoskalojen ja niiden sukusolujen siirtäminen	Evira	

Eläinten terveys ja hyvinvointi -yksikkö

Ohje kalojen ja rapujen siirtäjille ja istuttajille

meri- ja rannikkoalueelta tai kalojen nousualueelta sisämaan kalanviljelylaitokselle tai meri- tai rannikkoalueen laitoskalojen tai niiden sukusolujen siirtäminen vaelluskalojen nousualueen kalanviljelylaitokselle		
Kalojen ja niiden sukusolujen siirtäminen meri- ja rannikkoalueelta tai kalojen nousualueelta sisämaahan tutkimustiloihin	Evira	
Lajin tai kannan istuttaminen vesistöön, jossa sitä ei ennestään ole	Alueellinen ELY-keskus	
Siirtoistutus, eli luonnonvaraisten kalojen tai rapujen siirtäminen sisämaan vesistöstä toiseen	Alueellinen ELY-keskus	
Tuonnit ulkomailta	Evira	Jollei tuotavaksi aiottua lajia tai kantaa tavata Suomessa KRO:n* lupa Jos uhanalainen kalalaji ELY-keskuksen lupa (aik. Suomen ympäristökeskus)

* Maa- ja metsätalousministeriön kala- ja riistaosasto (KRO)

Kuljetukset

Kalojen kuljettaminen kaupallisen toiminnan yhteydessä on sallittua vain aluehallintoviraston luvalla. Eläinkuljettajalupaa on haettava siitä aluehallintovirastosta, jonka alueella on luvan hakijan kotipaikka. *Kaupallisen toiminnan yhteydessä tapahtuvia kuljetuksia ovat sellaiset kalojen kuljetukset, joista on suora taloudellista hyötyä eläinkuljettajalle tai jotka ovat osana liiketaloudellista tai kaupallista toimintaa ja joihin liittyy tai joiden tavoitteena on joko suora tai epäsuora taloudellinen voitto.* Lupaa ei kuitenkaan tarvita, jos kaloja kuljetetaan enintään 65 kilometriä lähtöpaikasta määräpaikkaan. Kalanviljelylaitoksen tai luonnonravintolammikkotoimijan kalakuljetukset ovat siis lähes aina luvanvaraisia. Rapujen kuljettaminen ei edellytä eläinkuljettajalupaa. Eläinten suojelua kuljetuksen aikana koskevista vähimmäisvaatimuksista säädetään eläinkuljetusasetuksessa (neuvoston asetus 1/2005 eläinten suojelusta kuljetuksen ja siihen liittyvien toimenpiteiden aikana) ja laissa eläinten kuljetuksesta (1429/2006). Lisätietoa eläinten kuljetuksesta on Eviran internetsivuilla www.evira.fi >Eläimet> Eläinsuojelu ja eläinten pito> Eläinsuojelu kuljetuksissa. Eläinkuljettajalupahakemuslomakkeet löytyvät aluehallintovirastojen internetsivuilta www.avi.fi. Kalat sekä ravut on kuljettava olosuhteissa, jotka eivät heikennä niiden terveydentilaa. Kuljetuksilla tai mahdollisilla veden vaihdoilla ei myöskään saa aiheuttaa vaaraa kauttakuljetuspaikkojen tai määränpään luonnonvaraisten tai viljeltyjen kalojen tai rapujen terveydentilalle. Ohjeita vedenvaihtopaikoista voi tarvittaessa pyytää kyseisen alueen aluehallintovirastosta.

Eläinten terveys ja hyvinvointi -yksikkö

Ohje kalojen ja rapujen siirtäjille ja istuttajille

Kuljetuksen aikana on pidettävä kirjaa niistä vesiviljelylaitoksista, perkaamoista ja jalostuslaitoksista, jossa kuljetusväline käy, sekä kaikista vedenvaihtopaikoista ja eläinten kuolleisuudesta kuljetuksen aikana

Tiedoksi MMM / ELO, KRO
Kalatalouden keskusliitto
Suomen Kalankasvattajaliitto
ELY-keskukset
Aluehallintovirastot
Kalatalouskeskukset
Metsähallitus
Suomen Urheilukalastajain liitto
Suomen Vapaa-ajankalastajien keskusjärjestö